

Republica Moldova

PARLAMENTUL

LEGE Nr. LP344/1994
din 23.12.1994

privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri)

Publicat : 14.01.1995 în MONITORUL OFICIAL Nr. 3-4 art. 51 Data intrării în vigoare

Călăuzindu-se de principiile Constituției Republicii Moldova;

manifestînd bunăvoință și năzuind de a păstra bunele relații dintre popoare care s-au constituit timp de secole;

în scopul satisfacerii necesităților naționale și păstrării identității naționale a găgăuzilor, dezvoltării lor plene și multilaterale, prosperării limbii și culturii naționale, asigurării sinestătorniciei politice și economice;

ținînd cont de faptul că purtător inițial al statutului Găgăuziei (Gagauz-Yeri) - locul unde trăiesc găgăuzii) este poporul găgăuz puțin numeros, care locuiește compact pe teritoriul Republicii Moldova;

acordînd prioritate drepturilor omului, înțelegînd necesitatea îmbinării intereselor general-umane cu cele naționale;

reiterînd egalitatea în drepturi tuturor cetățenilor care locuiesc în unitatea teritorială autonomă ce se formează indiferent de naționalitate și de alte indicii, Parlamentul adoptă prezenta lege.

Art. 1. - (1) Găgăuzia (Gagauz-Yeri) este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte componentă a Republicii Moldova.

(2) Găgăuzia soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, în interesul întregii populații, problemele dezvoltării politice, economice și culturale.

(3) Pe teritoriul Găgăuziei sînt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.

(4) În cazul schimbării statutului Republicii Moldova ca stat independent poporul Găgăuziei are dreptul la autodeterminare externă.

Art. 2. - Găgăuzia este administrată în temeiul Constituției Republicii Moldova, prezentei legi și altor legi ale Republicii Moldova (cu excepțiile prevăzute de prezenta lege), Regulamentului Găgăuziei și actelor normative ale Adunării Populare (Halc Toplușu) a Găgăuziei, care nu vin în contradicție cu Constituția și legislația Republicii Moldova.

Art. 3. - (1) Limbile oficiale ale Găgăuziei sînt limbile moldovenească, găgăuză și rusă. Pe teritoriul

Găgăuziei este garantată funcționarea, alături de limbile oficiale, și a altor limbi.

(2) Corespondența cu autoritățile administrației publice ale Republicii Moldova, cu întreprinderile, organizațiile și instituțiile situate în afara teritoriului Găgăuziei se face în limba moldovenească și rusă.

Art. 4. - Găgăuzia își are simbolică sa, care se folosește deopotrivă cu simbolică de stat a Republicii Moldova.

Art. 5. - (1) În componența Găgăuziei intră localitățile în care găgăuzii constituie mai mult de 50 procente din populație.

(2) Localitățile unde găgăuzii constituie mai puțin de 50 procente din populație pot fi incluse în componența Găgăuziei în baza voinței majorității alegătorilor, liber exprimate în cadrul referendumului local, efectuat din inițiativa a cel puțin o treime din alegătorii localității respective.

(3) Includerea localităților prevăzute la alin.(1) și (2) ale prezentului articol în componența Găgăuziei are loc în baza rezultatelor referendumului local, efectuat în fiecare localitate în parte de către Guvernul Republicii Moldova.

(4) Localitățile care au intrat în componența Găgăuziei își păstrează dreptul de a ieși din componența ei printr-un referendum local efectuat din inițiativa a cel puțin o treime din alegători, însă nu mai devreme de un an din momentul intrării în componența Găgăuziei.

Art. 6. - Pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale, bunurile mobile și imobile, aflate pe teritoriul Găgăuziei, sînt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie totodată baza economică a Găgăuziei.

Art. 7. - Autoritatea reprezentativă a Găgăuziei este Adunarea Populară, investită cu dreptul de a adopta acte normative, în limitele competenței sale.

Art. 8. - (1) Adunarea Populară a Găgăuziei este aleasă în circumscripții teritoriale prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat pentru un mandat de 4 ani.

(2) Componența numerică a Adunării Populare se constituie astfel: un deputat de la 5 mii de alegători cu condiția ca fiecare localitate să aibă cel puțin un deputat.

(3) Deputat în Adunarea Populară poate fi cetățeanul Republicii Moldova care a împlinit vârsta de 21 de ani și în momentul efectuării alegerilor locuiește pe teritoriul circumscripției teritoriale (localității) pe care o va reprezenta.

Art. 9. - Calitatea de deputat salarizat în Adunarea Populară a Găgăuziei este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite în alte autorități locale, instituții publice și structuri antreprenoriale.

Art. 10. - (1) Adunarea Populară a Găgăuziei la prima sa ședință alege Președintele Adunării Populare (Halc Toplușu Bași), vicepreședinții, Prezidiul și aprobă Regulamentul Adunării Populare.

(2) Unul din vicepreședinții Adunării Populare este ales din rîndul deputaților de altă origine etnică decît cea găgăuză.

Art. 11. - (1) Adunarea Populară a Găgăuziei adoptă legi locale, în limitele competenței sale, cu votul majorității deputaților aleși.

(2) Regulamentul Găgăuziei se adoptă cu votul a două treimi din deputații aleși.

Art. 12. - (1) De competența Adunării Populare ține adoptarea actelor normative a căror executare este obligatorie pe teritoriul Găgăuziei și adoptarea Regulamentului Găgăuziei.

(2) Adunarea Populară adoptă legi locale în următoarele domenii:

- a) știință, cultură, învățământ;
- b) gospodărie comunală și de locuințe, urbanistică;
- c) ocrotire a sănătății, cultură fizică și sport;
- d) activitate bugetar-financiară și fiscală locală;
- e) economie și ecologie;
- f) relații de muncă și asistență socială.

(3) În afară de aceasta, de competența Adunării Populare țin:

- a) soluționarea în condițiile legii a problemelor organizării teritoriale a Găgăuziei, stabilirii și modificării categoriei localităților, a hotarelor raioanelor, orașelor și satelor, denumirilor lor;
 - b) participarea la promovarea politicii interne și externe a Republicii Moldova în problemele care privesc interesele Găgăuziei;
 - c) stabilirea modului de organizare și de activitate a autorităților administrației publice locale ale Găgăuziei și a asociațiilor de cetățeni, cu excepția partidelor și altor organizații social-politice;
 - d) fixarea, organizarea și efectuarea alegerilor de deputați în Adunarea Populară și aprobarea componenței Comisiei Electorale Centrale pentru efectuarea alegerilor; fixarea alegerilor în autoritățile administrației publice locale din Găgăuzia;
 - e) efectuarea referendumului local în problemele ce țin de competența Găgăuziei;
 - f) aprobarea regulamentului privind simbolică Găgăuziei;
 - g) stabilirea titlurilor de onoare și aprobarea distincțiilor;
 - h) examinarea chestiunii și înaintarea în Parlamentul Republicii Moldova a inițiativei privind decretarea stării excepționale pe teritoriul Găgăuziei și instituirea formei speciale de administrare, în acest caz, în interesul securității și protecției locuitorilor Găgăuziei;
 - i) dreptul de a se adresa, în condițiile legii, Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru a anula actele normative ale autorităților legislative și executive ale Republicii Moldova care lezează împuternicirile Găgăuziei.
- (4) În cazul în care Curtea Constituțională a Republicii Moldova declară nule pe teritoriul Găgăuziei actele normative ale Republicii Moldova sau unele prevederi ale lor, relațiile juridice, apărute în urma acțiunii acestor acte normative, vor fi reglementate de către Parlament sau de către Președintele Republicii Moldova.
- (5) Acțiunea actului normativ contestat se suspendă pînă la adoptarea de către Curtea

Constituțională a hotărîrii respective.

(6) Actele normative ale Găgăuziei care contravin Constituției Republicii Moldova și prezentei legi se declară nule.

Art. 13. -(1) Legea locală adoptată este semnată de Guvernatorul (Başkanul) Găgăuziei în termen de 10 zile. În cazul în care Guvernatorul nu este de acord cu legea adoptată, el o restituie pentru a fi definitivă.

(2) Dacă pentru legea locală votează repetat două treimi din numărul total de deputați ai Adunării Populare, ea se consideră adoptată și urmează a fi semnată de Guvernator.

(3) Legea locală intră în vigoare la data publicării, dacă ea nu prevede altfel.

(4) Legile și hotărîrile Adunării Populare sînt trimise Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova în termen de 10 zile de la data adoptării, cu titlu de informare.

Art. 14. - (1) Guvernatorul (Başkanul) este persoana oficială supremă a Găgăuziei. Lui i se subordonează toate autoritățile administrației publice ale Găgăuziei.

(2) Guvernatorul Găgăuziei este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat pentru un mandat de 4 ani, pe bază alternativă.

(3) Guvernatorul Găgăuziei trebuie să fie cetățean al Republicii Moldova care a împlinit vîrsta de 35 de ani și posedă limba găgăuză.

(4) Guvernatorul Găgăuziei este confirmat în funcția de membru al Guvernului Republicii Moldova printr-un decret al Președintelui Republicii Moldova.

(5) Aceeași persoană este reeligibilă în funcția de Guvernator al Găgăuziei pentru două mandate consecutiv.

(6) Guvernatorul Găgăuziei exercită conducerea activității autorităților administrației publice și poartă răspundere pentru exercitarea atribuțiilor cu care este învestit prin lege.

(7) Guvernatorul Găgăuziei emite, în condițiile prezentei legi, hotărîri și dispoziții care sînt executorii pe tot teritoriul Găgăuziei și intră în vigoare la data publicării.

(8) Guvernatorul Găgăuziei informează anual Adunarea Populară despre activitatea autorităților administrației publice din Găgăuzia.

(9) Suspendarea din funcție, înainte de termen, a Guvernatorului Găgăuziei are loc în cazul dacă acesta nu respectă Constituția Republicii Moldova, prezenta lege, legile locale și hotărîrile Adunării Populare sau dacă a comis o infracțiune.

(10) Decizia de destituire a Guvernatorului Găgăuziei se ia cu votul a două treimi din deputații aleși ai Adunării Populare, iar decizia de destituire a altor persoane oficiale ale autorităților administrației publice cu majoritatea de voturi ale deputaților Adunării Populare.

Art. 15. - (1) Dacă Guvernatorul Găgăuziei din motive de boală sau din alte motive obiective este în imposibilitate de exercitare a atribuțiilor, interimarul funcției este asigurat de prim-vicepreședintele Comitetului executiv (Bakannîk Komiteti) al Găgăuziei.

(2) În cazul destituirii Guvernatorului Găgăuziei sau al demisionării acestuia obligațiunile lui îi sînt

încredințate prim-vicepreședintelui Comitetului executiv.

(3) Noile alegeri se efectuează cel târziu peste 3 luni după intervenirea vacanței funcției de Guvernator al Găgăuziei.

Art. 16. - (1) Organul executiv permanent al Găgăuziei este Comitetul executiv care este format de către Adunarea Populară la prima sesiune pentru durata mandatului.

(2) La propunerea Guvernatorului Găgăuziei Adunarea Populară aprobă cu majoritatea de voturi ale deputaților componența Comitetului executiv.

Art. 17. - (1) Comitetul executiv al Găgăuziei asigură:

a) executarea și respectarea Constituției și legilor Republicii Moldova, precum și a actelor normative ale Adunării Populare;

b) participarea la activitatea autorităților administrației publice centrale de specialitate ale Republicii Moldova în problemele ce țin de interesele Găgăuziei;

c) reglementarea, în condițiile legii, a raporturilor de proprietate pe întreg teritoriul, administrarea economiei, construcției social-culturale, sistemului financiar-bugetar local, asistenței sociale, retribuirii muncii, sistemului fiscal local, protecției mediului înconjurător și folosirii raționale a resurselor naturale;

d) determinarea structurii și direcțiilor prioritare de dezvoltare a economiei și ale progresului tehnico-științific;

e) elaborarea programelor de dezvoltare economică, socială și național-culturală, de protecție a mediului înconjurător și realizarea lor după aprobarea de către Adunarea Populară;

f) elaborarea și prezentarea bugetului Găgăuziei spre aprobare Adunării Populare și executarea acestuia;

g) soluționarea problemelor ce țin de securitatea ecologică, folosirea rațională, protecția și regenerarea resurselor naturale, instituirea carantinei și declararea zonelor calamităților naturale;

h) elaborarea și realizarea programelor în domeniul învățământului, culturii, ocrotirii sănătății, culturii fizice și sportului, asistenței sociale, precum și ocrotirea și valorificarea monumentelor de istorie și cultură;

i) egalitatea în drepturi și libertățile cetățenilor, concilierea națională și civilă, ocrotirea legalității și ordinii publice;

j) elaborarea și promovarea politicii demografice științific fundamentate, crearea programelor de urbanizare și de dezvoltare a gospodăriei comunale și de locuințe;

k) funcționarea și dezvoltarea limbilor și culturilor naționale pe teritoriul Găgăuziei.

(2) Comitetul executiv deține dreptul de inițiativă legislativă în Adunarea Populară.

(3) Hotărârile și dispozițiile Guvernatorului și Comitetului executiv al Găgăuziei în termen de 10 zile după adoptare sînt trimise Guvernului Republicii Moldova cu titlu de informare.

Art. 18. - (1) Bugetul Găgăuziei este format din toate tipurile de vărsăminte stabilite de legislația

Republicii Moldova și de Adunarea Populară.

(2) Raportul dintre bugetul Găgăuziei și bugetul de stat se stabilește în conformitate cu legile Republicii Moldova cu privire la sistemul bugetar și cu privire la bugetul de stat pe anul corespunzător sub formă de vărsăminte fixe din toate tipurile de impozite și plăți.

Art. 19. - La propunerea Guvernatorului Găgăuziei conducătorii direcțiilor de branșă sînt incluși în componența colegiilor ministerelor și departamentelor Republicii Moldova.

Art. 20. - (1) Tribunalul Găgăuziei este o instanță de gradul doi față de instanțele judecătorești ierarhic inferioare și examinează în calitate de primă instanță cele mai complicate cauze civile, administrative și penale.

(2) Judecătorii instanțelor de judecată ale Găgăuziei sînt numiți în funcție prin Decretul Președintelui Republicii Moldova la propunerea Adunării Populare a Găgăuziei cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii.

(3) Președintele Tribunalului Găgăuziei este din oficiu membru al Curții Supreme de Justiție.

Art. 21. - (1) Procuratura Găgăuziei își desfășoară activitatea în corespundere cu Legea cu privire la Procuratura Republicii Moldova (cu excepțiile prevăzute de prezenta lege).

(2) Procurorul Găgăuziei este numit de către Procurorul General al Republicii Moldova la propunerea Adunării Populare și este din oficiu membru al colegiului Procuraturii Generale a Republicii Moldova.

(3) Procurorii ierarhic inferiori al Găgăuziei sînt numiți de către Procurorul General al Republicii Moldova la propunerea Procurorului Găgăuziei cu acordul Adunării Populare.

Art. 22. - (1) Șeful Direcției de justiție a Găgăuziei este numit și eliberat din funcție de către ministrul justiției al Republicii Moldova la propunerea Adunării Populare.

(2) Șeful Direcției de justiție a Găgăuziei este din oficiu membru al colegiului Ministerului Justiției al Republicii Moldova.

Art.23. - (1) Șeful Direcției securității naționale a Găgăuziei este numit și eliberat din funcție de către ministrul securității naționale al Republicii Moldova la propunerea Guvernatorului Găgăuziei după aprobarea lui de către Adunarea Populară.

(2) Șeful Direcției securității naționale a Găgăuziei este din oficiu membru al colegiului Ministerului Securității Naționale al Republicii Moldova.

Art. 24. - (1) Șeful Direcției afacerilor interne a Găgăuziei este numit și eliberat din funcție de către ministrul afacerilor interne al Republicii Moldova la propunerea Guvernatorului Găgăuziei cu acordul Adunării Populare.

(2) Șeful Direcției afacerilor interne a Găgăuziei este din oficiu membru al colegiului Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova.

(3) Comisarii comisariatelor de poliție în Găgăuzia sînt numiți și eliberați din funcție de către șeful Direcției afacerilor interne a Găgăuziei în numele ministrului afacerilor interne al Republicii Moldova.

(4) Șeful poliției municipale a Direcției afacerilor interne a Găgăuziei este numit și eliberat din funcție de către Guvernatorul Găgăuziei la propunerea șefului Direcției afacerilor interne a Găgăuziei și se află în subordonarea lui operativă.

(5) Comandantul subunității trupelor de carabinieri (trupelor interne) este numit și eliberat din funcție de către ministrul afacerilor interne al Republicii Moldova la propunerea Guvernatorului Găgăuziei.

Art. 25. - Republica Moldova este garantul realizării depline și necondiționate a împuternicirilor Găgăuziei stabilite de prezenta lege.

Art. 26. - Centrul administrativ al Găgăuziei se stabilește prin referendum local.

Art. 27. - (1) Prezenta lege este lege organică.

(2) Prezenta lege se modifică și se completează cu votul a trei cincimi din deputații aleși în Parlamentul Republicii Moldova.

PREȘEDINTELE

PARLAMENTULUI Petru LUCINSCHI

Chișinău, 23 decembrie 1994.

Nr. 344-XIII.